

Scouting in België 1940 - 1945

De les van 1914 - 1918

Tijdens de Eerste Wereldoorlog had België diverse lessen geleerd. Zo had men moeten ervaren dat de Duitsers, ondanks dapper verzet van het Belgische leger, toch tamelijk snel waren opgerukt. Brussel en Antwerpen werden bezet en de restanten van het Belgische leger trokken zich in zuidwestelijke richting terug en verschansten zich achter de rivier de IJzer. De zeesluizen in Nieuwpoort werden geopend en het laag gelegen land werd onder water gezet. Een verdere Duitse opmars in de richting



van de Franse Kanaal havens werd daardoor belet en liep vast in de modder. Zo bleef een heel klein deel van Vlaams België uit Duitse handen. Maar werd dit wel front gebied dat, tot november 1914, door de Belgen hardnekkig werd verdedigd. Wel ten koste van vele doden, te weten gesneuvelden of door ziekten en andere ellende omgekomenen.

1917. Scouts als koerier aan het IJzerfront

Koning Albert I, de opperbevelhebber, zijn echtgenote en kinderen bleven bij de troepen aan het IJzerfront. De Belgische regering had haar zetel verplaatst naar Rouen in Frankrijk.

Tijdens de Duitse opmars waren duizenden Waalse en Vlaamse burgers op de vlucht geslagen. Sommigen waren niet ver gekomen, anderen belandden in Frankrijk, soms zelfs in Zuid-Engeland. Velen, vooral uit Antwerpen, waren uitgeweken naar het neutrale Nederland, waar zij goed werden opgevangen.

Uiteraard werden vele Belgische militairen door de Duitsers ingehaald en als krijgsgevangenen naar Duitsland afgevoerd. Anderen wisten naar Noord-Frankrijk te ontkomen en versterkten zo het achter de IJzer teruggedrongen Belgische leger. Een groot aantal wist de Nederlandse grens te overschrijden en werd, voor de rest van de oorlog, in Nederland geïnterneerd. (Het eerste elektriciteitsnet in de Amsterdamse huizen werd door Vlaamse militairen geïnstalleerd.)

Zowel de Belgische legerleiding als de regering zat met een probleem. Men had nl. zo goed als geen aanvoer van nieuwe rekruten voor het leger. Zij die de leeftijd hadden en voor een oproep in aanmerking kwamen zaten in bezet gebied. Wel kon men die burgers, die in Frankrijk en Engeland terecht waren gekomen oproepen en deze werden dan ook of in Engeland of in Frankrijk opgeleid en later naar het front gezonden. Doch ook werden naar Nederland gevluchte burgers, als zij daarvoor de leeftijd bereikten, opgeroepen om zich te melden. Waarop zij via Hoek van Holland en Vlissingen werden zij overgebracht naar Engeland en daar ingelijfd. Maar al met al kwam men mensen tekort.

De Tweede Wereldoorlog

1939

Twintig jaar na de grote slachtingen van de Grote of Eerste Wereldoorlog werd de wereld alweer bedreigd door Duitse agressie nu nog verergerd door het Naziregime. Na de verschrikkingen en de miljoenen doden van de Eerste Wereldoorlog was er niemand die weer oorlog wenste, behalve dan de grote Führer Adolf Hitler (ware naam Adolf Schicklgruber), en had men de kop in het zand gestoken en was men niet voorbereid. Dit gold voor alle Nazi-Duitsland omringende landen, ook voor België.

In dit land, dat zich neutraal verklaarde toen in september 1939 de Tweede Wereldoorlog begon, rekende men - bij een eventuele, onverhoopte Duitse inval - op de vermeende sterkte en kracht van het Franse leger en verwachtte men dat ook Engeland weer spoedig te hulp zou snellen. In het ongunstige geval wilde men zich weer terugtrekken achter de IJzer. Maar dan had men wel mensen nodig. Dus werden er tijdig maatregelen getroffen en werd voorbereid dat bij een eventuele Duitse inval alle manlijke personen van 16 tot en met 35 jaar, voor zover al niet in militaire dienst, zich - op eigen gelegenheid - in zuidelijke richting zouden moeten gaan om zo uit handen van de vijand te blijven om, als het moment daar was, ingelijfd te kunnen worden in de strijdkrachten.

10 mei 1940

Op deze dag opende Nazi Duitsland zijn offensief in westelijke richting. De grenzen van Nederland, Luxemburg en België werden overschreden. Al op diezelfde dag werd er in de Belgische provincies Limburg, Luik, Namen en Luxemburg door aanplakken en publicatie in de kranten een verordening van de Belgische regering bekend gemaakt waarbij alle mannen van 16 tot en met 35 jaar opgeroepen werden zich naar bepaalde plaatsen te gaan die zo dicht mogelijk bij de Franse grens waren gelegen. Voor Wallonië werden de verzamelplaatsen Erquelines en Binche aangewezen. Toen kort daarna deze opdracht ook in de meer westelijk gelegen provincies werd openbaar gemaakt werden Roeselare en Ieper als eerste verzamelplaatsen opgegeven.

De Uittocht

Aan het bevel werd door velen gehoor gegeven en men begaf zich op weg. Het afscheid van de ouders - en eventuele echtgenoten - viel zwaar. De toekomst was onzeker. Het was al met al een droevige gebeurtenis. Zou men elkaar ooit weerzien en zo ja, wanneer?

Er was echter niets georganiseerd en zo trok men in groepjes of als enkeling langs de Waalse en Vlaamse wegen in zuidelijke richting. Sommigen vonden transport, anderen gingen te voet of op de fiets. Op de duur zonder eten, zonder onderdak, op kapotte schoenen en steeds hopen dat men in de goede richting ging en de steeds

oprukkende Duitsers voor zou kunnen blijven. Ze kwamen terecht tussen de fronten maar ook tussen de ook langs de wegen vluchtende burgers. Deze vluchtenden werden beschoten door Duitse jachtvliegers. Velen werden gedood en stierven aan de kant van de weg.

Ook de Belgische Scouts - de verkenner van 16 jaar en ouder, evenals de voortrekkers en leiders tot 35 jaar, voor zover al niet in militaire dienst - gingen op weg. Maar nu bewees Scouting en zijn training wat het waard was. De Scouts deden dit, in tegenstelling tot de anderen, veelal georganiseerd. Men trok zijn uniform aan, pakte zijn kampeeruitrusting en stapte op de fiets of ging lopend op weg. In de districten formeerde men troepen onder leiding van bekende leiders. Zo bleef men per groep of soms per district bij elkaar en altijd onder eigen leiding. Onder weg werd gekampeerd en gefoerageerd alsof men op zomerkamp of trektocht was, al waren de omstandigheden natuurlijk wel even anders.

Aangekomen in de voorgeschreven verzamelplaatsen werd al spoedig door de Scouts vastgesteld dat er niets was georganiseerd en de opvang ronduit bedroevend. De leiding, die in militaire handen had moeten liggen, ontbrak bijna geheel. De paar aanwezige, goedwillende militairen konden het niet aan en hadden dolblij toen de scoutleiders zich genoodzaakt zagen de zaak zelf maar te organiseren. In scoutingverband werden troepen en stammen opgericht en had men de zaak spoedig onder controle. Maar daar waren ook nog de anderen. Velen van de niet-scouts, vooral onder de jongeren, waren voor het eerst van huis. Waren zo uit het gezinsleven gerukt en veelal volstrekt niet altijd in staat op eigen benen te staan. Ze waren eenzaam en slenterden rond volledig aan hun lot overgelaten. Onder de ouderen waren er waarvan de mentaliteit niet zo best was en die zich overgaven aan allerlei uitspattingen die men, zich ver van de thuis bestaande sociale controle wetende, meende zich te kunnen veroorloven. Velen geraakten zowel op moreel als hygiënisch gebied aan lager wal. De goedwillenden onder de niet-scouts werden in de scoutinggemeenschap opgenomen en sloten zich er maar wat graag aan. Zo kwam de leiding op de duur geheel in handen van scoutleiders, wat tot grote verbetering van de situatie leidde.

Naar Frankrijk

Maar de Duitsers rukten steeds verder op, als een mes door de boter. Spoedig werd duidelijk dat de bovengenoemde verzamelplaatsen niet meer de juiste plaatsen waren om de jonge reservisten voor het Belgische leger op te vangen en eventueel op te leiden. Men ging er toen nog van uit dat Frankrijk, evenals in de Eerste Wereldoorlog, op de duur toch wel zou stand houden en het Duitse offensief een halt zou kunnen toeroepen. Daarom werd besloten dat slechts Zuid-Frankrijk de juiste plaats voor de concentratie der jongeren zou zijn. Dus werd de opdracht gegeven naar het zuiden te gaan. Sommigen gingen per trein, anderen weer met bussen of op de fiets en zelfs te voet. Dit alles over de Franse wegen die al verstopt waren door vluchtelingen, die daarbij zowel de terugtrekkende als de toch ook nog wel oprukkende Franse en Britse troepen danig in de weg liepen. Dan waren er de Duitse jachtvliegtuigen die bij hun beschietingen niet alleen militaire colonnes onder vuur namen maar juist ook de vluchteling colonnes. Het werd een chaos. Vele van de 16-

tot 35-jarigen dwaalden hierdoor wel van de hoofdgroep af of werden door allerlei omstandigheden van de hoofdleiding afgesneden. Doch de padvindershiërarchie zorgde er voor dat geen groepje zonder leiding bleef en men elkaar in het oog hield. Als het toeval geen Districtskamp toestond dan werd er overnacht in patrouilleverband onder leiding van patrouilleleiders. Dat dit ook niet aan de chaos ten prooi viel en er betrekkelijk weinig slachtoffers onder de Scouts vielen was te danken aan de strakke leiding en de goede organisatie.

Toch zouden sommigen nooit in Zuid-Frankrijk aankomen daar zij door de snelle Duitse opmars naar de Franse Kanaalhavens werden afgesneden en ronddoelden in West-Vlaanderen en Frans Vlaanderen. Ingehaald door de Duitsers konden zij spoedig naar huis terugkeren. Sommigen, die vast kwamen te zitten in de duinen rondom Duinkerken werden door Engelse zeeverkenner, loodsen en leiders uit Ramsgate, Margate en Dover, die met hun boten deelnamen aan de terugtocht van het Britse leger uit de Hel van Duinkerken, van het strand geplukt en naar Engeland overgebracht.

In Frankrijk

Maar voor zover niet ingehaald door de Duitsers bereikten ca 150.000 Belgische jongens en mannen van 16 tot en met 35 jaar Zuid-Frankrijk. Officieel stonden zij, als toekomstige soldaten, onder de krijgstucht en waren gemilitariseerd. Het leger had officieel de organisatie in handen. Maar er was te weinig voorbereid en te weinig mankracht beschikbaar. Men had immers nooit verwacht dat men zover naar het zuiden zou moeten trekken. Opnieuw werd dankbaar gebruik gemaakt van het organisatievermogen en het leiderschap van scoutleiders. In een bepaalde kazerne, bij Toulouse, werden er 2000 gelegerd, verdeeld over 22 kamers. In iedere kamer werden een scoutleider en een militair (meestal een korporaal) met de leiding belast waarbij de oudste van de twee het gezag droeg. In de praktijk kwam het er op neer dat de militaire commandanten de leiding geheel in handen gaven van de padvindersleiders. Deze namen de touwtjes in handen en dankzij hun scoutingtraining wisten zij van improviseren en organiseren, waardoor de algehele situatie spoedig verbeterde, maar niet ideaal was.

De scoutleiders staken de koppen bij elkaar en stelden zich het volgende ten doel:

1. Alle scouts onverschillig hun leeftijd - en zij die zich daarbij vrijwillig hadden aangesloten - moesten zoveel mogelijk uit de regeringskampen van de grote steden worden gehaald en in eigen kampen worden ondergebracht onder eigen leiding.
2. Alle jongemannen van 16 tot 19-20 jaar zouden bij de scouts worden geplaatst en onder hun leiding komen. Het kwam er op aan anderen te redden door zichzelf te redden.

En aldus geschiedde, in overleg met de militaire leiding. De 16 tot 20 jarigen en alle scouts, ook de ouderen, vertrokken uit Toulouse en omringende plaatsen en werden geconcentreerd in of nabij diverse dorpen. Beslist werd dat de padvinders het kader zouden vormen voor deze jeugd onder de algemene leiding van de militairen. Er

werden groepen gevormd van 250 man, verdeeld in pelotons van 80 man en secties van 40 man. De benoeming van het scoutskader werd overgelaten aan de verantwoordelijke scoutleiders. Onderkomens, keukens en slaappleatsen werden ingericht. Er werd voor voedsel gezorgd. Ook voor kleding want vooral de niet-scouts zagen er zo langzamerhand uit als bedelaars in hun gescheurde, vuile kleding en kapotte schoenen. Met de hygiëne was het onder hen ook slecht gesteld. Sommigen waren, sinds hun vertrek van huis niet meer uit de kleren geweest en hadden geen bad genomen en hadden ook geen warme maaltijd meer genoten. Tucht en goede wil moesten in deze chaos orde scheppen. Ook moesten bezigheden gevonden worden voor deze lediglopende, uitgehongerde jongeren. Ze werden bij de boeren of in de bossen tewerkgesteld. Er werden dienstroosters vastgesteld en er werd aan lichaamsoefeningen gedaan, cursussen werden gegeven - ook specifieke scout training - en werd ook voor aangename ontspanning gezorgd. Op de duur had scouting de zaak goed in de hand.

Inmiddels was de algemene situatie wel veranderd. Op 28 mei 1940 had het Belgische leger gecapituleerd en zich, met Koning Leopold III, de opperbevelhebber, in krijgsgevangenschap gegaan. Dit sloeg een gat in de frontlijn waardoor zowel de Britten als de Fransen in nog grotere moeilijkheden kwamen omdat de Duitsers ongehinderd door de Belgische linie konden oprukken en zodoende in staat waren de Franse Kanaalhavens te omsingelen en aan te vallen. Wat voor de Engelsen aanleiding werd om te beginnen met Operatie Dynamo, zijnde het terugtrekken van het Britse leger uit Duinkerken en omgeving. Niet alleen Britten werden door een armada van duizenden schepen en scheepjes van het strand geplukt, ook Fransen, Belgen, zelfs groepjes Nederlandse militairen en burgers afkomstig uit Zeeuws Vlaanderen en Noord-Brabant. Zo ook al eerder genoemde Belgische scouts.

In Frankrijk was men zeer boos over de overgave van het Belgische leger en de houding van de Fransen ten opzichte van de Belgische vluchtelingen maar ook de 16 tot 35 jarigen veranderde er in één van vijandigheid. Zij werden onder bewaking gesteld van Bengalese koloniale troepen, wat op zich geen onverdeeld genoeg was. De Belgische regering zat inmiddels ook in Zuid-Frankrijk, in Limoges. Tegen die tijd wist men zich ook waarschijnlijk geen raad meer met al die jongens en mannen in de kampen. Vooral niet toen bleek dat ook het Franse leger niet in staat was de oprukkende, zegevierende Duitsers tegen te houden, die al spoedig in triomf Parijs binnentrokken en op de Champs Elysées hun overwinningssparade hielden.

Op 22 juni zochten ook de Franse legerleiding contact met de Duitsers en op 25 juni 1940 werd de wapenstilstand overeenkomst getekend en de strijd gestaakt. Frankrijk werd opgesplitst in een bezet gebied en een onbezet gebied dat bekend zou worden als Vichy Frankrijk. De Belgische regering raakte verstrooid en de ministers zouden pas weken later elkaar in Londen weer terug vinden.

Voor zover de Belgen verbleven in de kampen die gelegen waren in het bezette gebied, zagen zij spoedig de eerste Duitser verschijnen. Vele Belgische militairen, belast met het toezicht, hielden het voor gezien en vertrokken, meestal in het burger, om aan krijgsgevangenschap te ontkomen. Dat er nu nog geen grotere

chaos uitbrak was uitsluitend te danken aan de scoutleiders en de zelfdiscipline van de scouts.

Zo spoedig mogelijk trachtte de leiding het contact met Brussel te herstellen en dat lukte aanvankelijk maar matig en dus was men verplicht eerst maar daar te blijven waar men was. Velen, ook de scouts, werden onrustig. Hadden zij het in het begin toch ook wel en beetje beschouwd als een groot avontuur, een grote trektocht en een onverwacht zomerkamp, nu wilden zij, ook door de vele ontberingen, toch wel weer eens naar huis. Toch waren er, ook onder de scouts velen die door verder avontuur werden aangetrokken. Joodse jongens waren bang om terug te gaan naar een door de Nazi's bezet vaderland. Dus waren er, die in groepjes of alleen, de kampen verlieten en nog verder naar het zuiden trokken. Sommigen lukte het over de Frans/Spaanse grens te komen waarbij enkele zelfs Gibraltar wisten te bereiken. Anderen zagen kans om zich in havens van de Middellandse Zee of de Golf van Biskaje in te schepen en op die manier naar Engeland te komen. Later zouden zij, in Engeland opgeleid, als leden van de Belgische Brigade Perron, ingedeeld bij het Canadese Leger, in september 1944 hun land helpen bevrijden. Zij zagen hun familieleden weer terug, doch slechts voor kort want de Brigade zou nog deelnemen aan de bevrijding van Nederland en de verovering van en bezetting van Duitsland.

De Terugtocht

Maar het merendeel ging huiswaarts en op alle mogelijke manieren. De organisatie was in handen van de scoutscommissaris De Coninck, die - in samenwerking met het International Rode Kruis - de terugkeer regelde. Het duurde allemaal nog wel even voor alles in kannen en kruiken was maar in augustus en september 1940 arriveerden er regelmatig volle treinen op het Station Brussel-Zuid. Weer hadden de scouts hierbij de leiding want iedere trein of ieder konvooi stond onder leiding van de scouts. De opvang in Brussel werd geregeld door het Rode Kruis, de achtergebleven scouts en de padvindsters/gidsen. De laatsten hadden thuis kunnen blijven en hadden tijdens de oorlogsdagen naast hun eigen werk vele taken van de jongens overgenomen. Nu stonden zij gereed voor de administratie, de opvang, voor voedsel voorziening, tijdelijk onderdak en vervoer naar huis. Bekijkt men de toen gemaakte foto's dan valt het op dat de meeste scouts nog in volledig uniform waren toen zij na zoveel maanden eindelijk weer op de thuis basis terugkeerden, waar zij door de familie, die sinds de meidagen veelal niets meer van ze had vernomen, met grote vreugde werden ontvangen.

"Toen de ontberingen en de angsten langzaam maar zeker werden vergeten, bleven veel scouts het toch zien als een groot avontuur dat zij dankzij hun, in scouting ontwikkelde, zelfdiscipline, hun zelfwerkzaamheid, hun vermogen zichzelf te redden maar ook door de organisatie en improvisatie vermogen van scouting hadden overleefd."

Na een periode van gewenning werd het normale dagelijkse leven weer hervat. Normaal, voor zover dit in een door de vijand bezet land mogelijk was. Ook hervatten zij weer hun normale scoutingactiviteiten doch met het steeds aanwezige, onzekere gevoel hoe de bezetter hierop zou reageren. Men wist dat in Duitsland zelf,

in Oostenrijk en de andere bezette landen scouting door de Nazi's niet werd getolereerd en dus werd verboden. Hoe zou dit in België gaan?

Door het geheel had het Belgische scouting inmiddels wel een zeer goede naam gekregen bij de ouders van de scouts maar ook bij de ouders van de jongens die men had opgevangen. Veel jongens, die zich onderweg bij de scouts hadden aangesloten bleven ook na hun terugkeer in België in contact of sloten zich zelfs aan en daardoor groeide het ledental van scouting aanzienlijk.

Maar wat deden de achterblijvers?

Toen Nazi-Duitsland in september 1939 Polen binnenviel en de Tweede Wereldoorlog begon, verklaarde België zich strikt neutraal en hoopte - waarschijnlijk tegen beter weten in - ditmaal ook werkelijk neutraal te mogen blijven. Wel werd het Belgische leger gemobiliseerd. Dit werd dan ook een grote aderlating voor scouting want haast elke groep zag zijn leiders en voortrekkers een ander uniform aantrekken en vertrekken. In de groepen kwam het nu neer op de enkele leider die niet in dienst hoefde maar in de meeste gevallen toch op de PL's, soms bijgestaan door Oudscouts. Toen echter op 10 mei 1940 ook de scouts van 16 jaar en ouder vertrokken werd het al moeilijker om de zaak op gang te houden. Daar kwam nog bij de taak diensten te bewijzen aan land en volk gedurende die spannende oorlogsdagen. Want al voor de fatale 10^e mei werd er een gretig gebruik gemaakt van de diensten van de scouts en de padvindsters. Speciaal door de burgemeesters, die ook onthand waren door dat veel van hun personeel het militaire uniform had moeten aantrekken. Er werden in het begin vooral koeriersdiensten verricht en er werd gewerkt voor het Rode Kruis, de luchtbescherming etc. Vaak werden door de scouts en vooral de Padvindsters/Gidsen Rode Kruis posten ingericht en onder leiding van soms maar enkele Rode Kruis mensen ook bemand. Padvindsters/Gidsen, die door de mobilisatie uiteraard geen leiding verloren, werden ook ingeschakeld in de ziekenhuizen en in de gereed gemaakte centrale keukens.

Maar "ook de administratie kreeg hulp van onze beweging. In talloze gemeenten nestelden de padvindsters en de padvindsters zich op ravitailleringdiensten en als rasechte stadsbedienden zag men ze drukdoende aan 't invullen, nazien en uitdelen van rantsoenkaarten. Op elk gemeentehuis was haast een bestendige hulppost. Zoo ging het in het gansche Vlaamse land en men stond er versteld hoe zulke jong gasten zoo een activiteit konden ontwikkelen."

Buiten de steden schoten de verkenners en Gidsen de boeren te hulp bij het binnenhalen van de oogst. In Mechelen werden door de scouts al de kostbare schilderijen van het stadhuis verpakt en opgeborgen, werd het gemeentearchief in veiligheid gebracht en werden de dossiers van het gerechtshof verhuisd. Voor de verkenners kwamen er spoedig nog andere taken, zoals het graven van kuilen waarin dan schuilkelders waren ingericht.

"Een leuk en toch dankbaar zicht, dat mierenleger van al die jonge padvindsters, die wroetten en zwoegden in die diepe kuilen. Meer dan zes dagen zaten ze daar

werkelijk onder het zand. Gelukkig zorgden vele sympathieke mensen voor de noodige verfrissingen

Ook werden duizenden zandzakken gevuld en aangebracht op de aangewezen plaatsen. In Aalst alleen al 10.240 zakken. Zo kon men in heel België geen schuilplaats aanwijzen waar geen padvinder aan had gewerkt. Overdag waren het de verkenners die zwoegden en 's nachts trokken voortrekkers op wacht om de werken en het materieel te beschermen. Op een plaats in Antwerpen werden aldus op enkele dagen 7.385 werkuren en 1.732 waakuren geleverd."

(Uit een Antwerps Dagblad).

Toen de eerste paniek over was, heropenden de scholen en nam het leven, zoveel mogelijk, weer zijn gewone gang.

De gemobiliseerde leiders en voortrekkers vonden elkaar al gauw en sloten zich in hun garnizoensplaatsen of forten samen tot voortrekkersstammen. Door de plaatselijke scouts en padvindsters werden speciale Scout Clubs geopend waar de militairen samen konden komen.

Het normale scoutingwerk werd elders ook zo goed mogelijk hervat, meestal geheel onder leiding van de PL's bijgestaan door oud-scouts. Verder bereidde men zich voor op het ergste en werden veel vaardigheidsinsignes behaald die betrekking hadden op EHBO, luchtbescherming ed.

10 mei 1940

Anders dan in Nederland vonden er in België, behalve bij Luik en achter Maastricht, geen luchtlandingen plaats. Maar meer nog dan in Nederland werd van meet af aan door de Duitse vliegers ook de burgerbevolking aangevallen. De bedoeling hiervan was het ondermijnen van het moreel en het schrik aanjagen. Paniek veroorzaken, zodat de bevolking de verdedigers voor de voeten zouden gaan lopen, wat - mede door het verspreiden van geruchten en valse opdrachten door (toekomstige) landverraders - uitstekend lukte. Jachtvliegers scheerden over het land en schoten op alles dat bewoog maar bij voorkeur op volgepakte treinen of stations, enkele trams, eenzame bussen, vrachtauto's en de colonnes vluchtelingen die de wegen begonnen te vullen. Woonhuizen en gebouwen werden eveneens beschoten. De berucht geworden Stuka (Sturzkampfflugzeug) met de aan de vleugels gemonteerde "fluitjes" deponeerden hun bommen overal en joegen iedereen schrik aan. Paniek was de bedoeling.

Naast de burgerlijke diensten en het Rode Kruis waren de scouts en de gidsen de enige georganiseerde beweging die in deze dagen overeind bleef. Geen wonder dat de autoriteiten een beroep op ze deden en ze inschakelden. Goed georganiseerd, gewend in patrouilles samen te werken, vol zelfdiscipline, niet altijd wachtend op wat men ze opdroeg maar, door hun training in staat tot het nemen van initiatieven als die nodig waren. De Padvindsters/Gidsen hadden het voordeel dat hun leidsters en de oudere Padvindsters gewoon aanwezig waren en leiding konden geven. Anders

was dit bij de scouts. Hun leiders en voortrekkers waren of in dienst aan het front of op weg naar het zuiden (als boven beschreven.) maar dit verhinderde ze niet hun taken goed te verrichten.

"De scouts betrokken hun posten, op de gemeentehuizen, bij de schuilkelders die zij zo nodig herstelden, verbeterden of nieuwe aanlegden. De verduistering werd door scoutpatrouilles nagezien: stoepen en verkeerspalen werden wit geschilderd, op alle terreinen waren onze kerels werkzaam. Daar waren ook de eerste bombardementen en mitrailades, verzorging en vervoer van gekwetsten en doden."

"De post, voor zover die er was, werd door padvinders bezorgd. Tijdens de terreur bombardementen op Leuven, Gent en Mechelen en andere steden renden de jonge scouts de daken op om de brandbommen, als het even kon voor ontbranding, zo snel mogelijk naar beneden op straat te gooien, waar anderen gereed stonden om ze met zand te doven. Soms nog voor de laatste bommen waren gevallen bevonden zij zich al op de puinhopen om met blote handen puin te ruimen en mensen te redden. Vaak werden de alarmsirenen door de scouts met de hand bediend. Er zouden vele vellen gevuld kunnen worden met wat de padvindsters en scouts deden, ook in de verzamelplaatsen voor vluchtelingen, de hospitalen, bij het vervoer van gewonden en het bergen van doden, het koken en verdelen van voedsel."

In sommige dorpen, die door de bevolking in paniek werden ontruimd, bleven de Scouts achter om te redden en te bewaken wat er nog te redden en te bewaken viel. In de steden waren zij, door hun grote aantal, zonder meer onontbeerlijk. Anderen trokken mee met de vluchtelingen, die de wegen verstopten en verleende hun diensten aan jong en oud. Gewend aan improvisatie en doortastendheid konden zij veel doen en door hun uniformen vielen zij onmiddellijk in het oog van iedereen die hulp nodig had."

Let wel, de meeste van de verkenners waren onder de 16 jaar.

Breda

Zoals bekend waren in de meidagen van '40 Franse troepen, waarin veel Marokkanen dienden, het Nederlandse Noord-Brabant en Zeeland binnengetrokken. De verwachting van het Nederlandse opperbevel was dat zij een aanval zouden doen op de Duitse parachutisten die zowel de noordelijke als de zuidelijke oprit van de Moerdijkbruggen hadden bezet. De Fransen deden dit niet maar trokken o.a. Breda binnen, waar zij stellingen betrokken om de stad en de burgerbevolking bevel gaven onmiddellijk te vertrekken. Zo trokken de burgers van Breda naar het zuiden, naar Antwerpen en soms nog verder. Het waren vooral de Antwerpse en Gentse padvindsters en padvinders die ze opvingen en hielpen. Iets wat in Breda nimmer werd vergeten.

Toen alles voorbij was en het land bezet was door de Nazi's schreef men in één der leidersbladen:

"Een tikje fier zijn wij wel op het geleverde werk wanneer we in onze documentatie al die felicitaties en dankbetuigingen doorbladeren, gestuurd door burgerlijk en militaire overheden. Gelukkig zijn wij dan ook dat wij, padvindsters en padvindsters, toen zovele jeugdbewegingen hun werk stopzetten, onze activiteiten opdreven en gedurende de oorlogsdagen een summum van werk in dienst van ons volk leverden."

Er waren echter ook onder de verkenners en padvindsters doden gevallen.

De Duitse bezetting

Verschillen in de Duitse benadering in België en Nederland

Er waren verschillen tussen de Duitse Bezetting van Nederland en België. Noorwegen en Nederland waren uitverkoren om te worden geleid door een "burgerlijk bestuur", d.w.z. een SS-bestuur, onder een Reichskommissar. Voor Nederland werd hiervoor gekozen Arthur Seyss-Inquart (1892-1946). Als leider van de Oostenrijkse Nazi's en als Oostenrijks minister van Binnenlandse Zaken had hij in 1938 zijn land uitgeleverd aan Hitler Duitsland. Als beloning kreeg hij Nederland toegewezen dat hij moest voorbereiden om als SS -provincie op te gaan in het Derde Rijk. Hij werd geassisteerd door nazi's hoofdzakelijk afkomstig uit Oostenrijk.

België daarentegen kreeg een militair bestuur onder Generaal Alexander von Falkenhausen, (1878-1966) opperbevelhebber van de Duitse troepen in België en Noord Frankrijk. (In 1914-1918 had zijn vader dezelfde post bekleed.)

Er was dus een groot verschil. De beruchte Seyss-Inquart, de volbloed nazi, regeerde met harde hand, de Generaal, die orde en rust wenste in zijn gebied, bestuurde het met een relatieve "mildheid" al waren de Belgen van andere mening. Hoe mild bleek de Belgen toen in de zomer van 1944 de Generaal, die was betrokken bij de aanslag op Hitler op 20 juli 1944, alsnog werd vervangen door een SS Rijkscommissaris.

Dit had ook zijn invloed op scouting.

Wetende dat de Nazi's in Duitsland en Oostenrijk scouting hadden ontbonden en verboden, verwachtten ook de Belgische scouts dat de beweging onmiddellijk na de Duitse intocht zou worden verboden. Doch het gebeurde niet. Wel moesten de Districtscommissarissen zich bij de plaatselijke Ortskommandanten melden. Doch van die kregen zij schriftelijk toestemming dat het scoutingwerk voorgezet mocht worden. (Er waren officieren die lieten doorschemeren lid te zijn geweest van de in 1933 verboden Duitse Beweging) De scoutingorganisaties zetten dus door in afwachting van hoe het verder zou lopen. In april 1941 vernamen ook de Belgische scouts dat op de 2e van die maand Seyss-Inquart de Nederlandse Scouting organisaties had verboden en alle verdere activiteiten en uiterlijkheden zwaar zou bestraffen. In België hield men de adem in. De leiding op het hoogste niveau bracht administratie, materiaal ed in veiligheid en reeds liet men een afscheidsbrief aan de leden in gereedheid brengen. Doch er gebeurde niets en de spanning verzwakte naarmate de gevreesde orders uitbleven.

Op 7 juli 1941 werd zelfs officieel toestemming verleend dat de Scouts en Gidsen in het openbaar hun uniform mochten blijven dragen. (Uniformverbod volgde pas in maart 1943, waarover later meer.) Op 9 juli gevolgd door beperkende bepalingen betreffende buitenspelen, kamperen en bivakkeren. Op 14 juli 1941 werd, niet alleen



Philip Tossyn

voor de Scouts en Padvindsters het kamperen in tenten, het houden van kampvuren ed. i.v.m. verduistering, verboden. Op 15 juli 1941 kwam de verordening dat alle groepen geregistreerd dienden te worden onder opgave van ledental, geldmiddelen, onderdak en materiaal, dit laatste gesplitst in groeps- en privé-eigendom. In 1942 werd een censuur op alle boekwerken en drukwerken ingevoerd. Tevens mochten er geen boeken meer gedrukt worden. Nu had men bij de Vlaamse Scouts een Commissaris voor de Pers tevens Beheerder van de Scouting Pers, de ook in Nederland zo bekende Philip Tossyn (later ook een groot man in IFOFSAG). Deze man "met de eeuwige sigaar" aarzelde daarop niet verder alle nog te drukken en uit te geven drukwerken te voorzien met een datum van voor 1942.

Het luisteren naar "de Engelse zender" was inmiddels in Nederland zowel als België streng verboden. Toen op 8 januari 1941 Baden-Powell in Kenia overleed werd dit echter door de BBC wereldwijd bekend gemaakt en in korte tijd was iedere padvindster en padvinder in de bezette gebieden op de hoogte van dit treurige nieuws. Zowel in Nederland als in België werden door de katholieke verkeners bidprentjes of herdenkingsprentjes gedrukt en verspreid. (Enkele Nederlandse exemplaren bevinden zich in het archief van de Scout Association, B-P. House in Londen.) Maar in België was meer mogelijk. De Boy Scouts van België, de open organisatie, nodigde alle andere scouts en padvindsters uit tot het bijwonen van een Plechtige Herdenkingsdienst te houden op 2 februari 1941 in een Protestantse Kerk in Antwerpen. De dienst werd zeer druk bezocht.

Toch kwam ook het Belgische scouting meer en meer onder druk te staan, niet zo zeer van het Duitse militaire Bestuur maar meer van de landgenoten die zich als nazi's hadden ontpopt.

Het Duitse militaire Bestuur van België en Noord Frankrijk had voor alles behoefte aan en belang bij rust en orde. Men wilde zo weinig mogelijk troepen in deze streken legeren, vooral nadat in juni 1941 de grote aanval op de Sovjet Unie was begonnen. Er werden dus zo weinig mogelijk maatregelen getroffen die onrust onder de bevolking zouden veroorzaken en daarvan hebben de Scouting organisaties zeer zeker geprofiteerd. Zo ook van het feit dat het Duitse officierscorps, van burgerlijke of adellijke afkomst, ondanks alles toch een zekere verachting had voor het "omhooggekomenen" van de SS, die zij, evenals de SA, toch beschouwden als zijnde "plebs". Zo werden de pogingen van de SS om in België invloed te verkrijgen, tegengewerkt, doch daarbij kon men toch niet verhinderen dat er Vlaamse zowel als

Waalse SS formaties werden opgericht waarvan het merendeel, als in Nederland, later voor " Führer, Volk und Vaterland" in de Waffen SS zou verdwijnen en naar het Oostfront zou vertrekken om deel te nemen aan "de Kruistocht tegen het Bolsjewisme ". Wat op zichzelf al een mooie opruiming was. België had het ongeluk dat het veel pro-Duitse en Nazigroeperingen kende. Het VNV (Vlaams Nationaal Verbond) was er één van. Nationaal was (aanvankelijk) haar doelstelling: *"De Bevrijding van het Vlaamsche, dat is het Zuidnederlandsche Volk en herstel der Nederlandsche Eenheid"*. Dus een samengaan in een eenheidsstaat Dietschland van de 11 provincies van Nederland met de Vlaams sprekenden Belgische provincies. Het VNV onderhield nauwe banden met de Nederlandsche Nationaal Socialistische Beweging (NSB leider Anton Mussert) die (aanvankelijk) dezelfde ideeën koesterde. Beide organisaties gebruikten dezelfde, zwarte uniformen en dekten de slechte lading met de oude Prinsenvlag (Oranje-Blanje-Bleu) die daardoor na de oorlog (in Nederland) totaal onbruikbaar werd, doch in Vlaanderen door enkele twijfelachtige groeperingen nog steeds gebruikt wordt en zelfs nu ziet men b.v. in Antwerpen deze vlag nog aan sommige gevels wapperen. Nu voelden de Duitse Nazi' s en de Nederlandse en Belgische SS niets voor een onafhankelijk Herenigd Groot Nederland of Dietschland in een Germaanse Bond, dus werd het streven al tijdens de oorlog onderdrukt.

Bijna onmiddellijk na de Duitse bezetting had men in Nederland van de zijde van de Nationale Jeugdstorm, (NJS, de jeugdorganisatie van de NSB), aan de Scouting organisaties en enkele anderen het voorstel gedaan dat allen, inclusief de NJS, zich zouden opheffen om dan daarop een echte Nationale Jeugd Beweging te vormen, uiteraard wel in de nationaal socialistische geest met "Alles voor het Vaderland". Op een handje vol afvalligen na, had het Nederlandse scouting vriendelijk bedankt met als gevolg dat het daarna, in april 1941, werd verboden en ontbonden.

Het VNV kende ook haar jeugdbeweging, het AVNJ (Algemeen Vlaams-Nationaal Jeugdverbond). In juli 1941 ging deze club onderdeel uitmaken van de NSJV (de Nationaal-socialistische Jeugd Vlaanderen). Men streefde er naar dat ook alle Vlaamse scouts en padvindsters/gidsen tot deze club zouden toetreden en zij werden daartoe dan ook uitgenodigd. Maar de reactie was ook in Vlaanderen zeer lauw. Alleen werd dit hier niet gevolgd door een verbod van scouting, daar stak het militaire bewind een stokje voor.

Wenen

Inmiddels had in Wenen een bijeenkomst plaatsgevonden van de nationaal-socialistische jeugdorganisaties van diverse bezette en onbezette landen. Opgericht werd: "Het Europeesche Jeugdverbond" als overkoepelend orgaan. Tijdens slotbijeenkomst sprak de leider van de Hitler Jugend, de Reichsjugendführer HJ Arthur Axmann. Hij wees er op dat *"het tot standkomen van het Europeesche Jeugdverbond de feestelijke begrafenis inhield van het Scoutisme."...* *"Het is niet onze bedoeling de Chief Scout Baden-Powell, die zeker van vaderlandsch standpunt uit verdienstelijk was, te kleineren of slecht te maken. Er is niemand die beweert dat Baden-Powell voor zijn volk niet een mensch is geweest van groote betekenis, maar de Boy Scouts organisatie, over de*

gehele wereld verspreid, was een middel en een schakel in de politiek van het Britse Rijk." "Maar voor de juiste beoordeling van het internationale Scouting mocht niet uit het oog verloren worden dat het een instrument was van het Britse imperialisme dat Scouting organisaties in andere landen slechts dan wilde opnemen als zij zich volledig onderwierpen aan Brits bestuur en de Britse Scout Wet en Belofte. Wie weigerde Indiaanse en andere - het volk vreemde - gewoonten over te nemen, werd buitengesloten. Zo was het de Britten nooit gelukt om de Duitse Jeugd het systeem op te dringen."

Op deze vergadering werd scouting door de nazi jeugd de oorlog verklaard. Wat aanleiding was voor een Vlaamse nazi jeugdleider om het volgende te schrijven:

"Ten onzents leeft de Scoutsbeweging nog en ze wordt voortdurend door de vijanden van de Nieuwe Ordening gebruikt. Nu mogen er tal van goedmenende Scouts zijn in dit land, vooral in de rangen van het VVKS (Vlaams Verbond van Katholieke Scouts), anderzijds staat vast, dat zelfs in een ideale Scoutsgroep het revolutionaire-nationalisme ontbreekt. Ik wil er op wijzen dat het lot der Scoutsorganisaties definitief moet bezegeld worden. Wij hebben lang gemeend dat uit de organisatie zelf nog iets ten goede kon groeien, maar de tijd is voorbij. De Padvinderij heeft zich ten onzent niet los gemaakt uit het verleden om te worden de nationale, harde opvoedingsschool die een Vrij Volk nodig heeft."

Zo begon de strijd van de Vlaamse Nazi's tegen het Vlaamse Scouting.

Zo kwam Frans Verbuecken uit Herentals (Districtscommissaris van de Kempen) in 1941 terug van een kinderkamp (waarover later meer) en stond, in volledig Scoutsuniform, in een station op de trein te wachten. Twee Vlaamse SS-mannen traden op hem toe en zegden hem: "Doe dat kenteken af!" (wijzende op zijn installatieteken). Frans antwoordde kortaf: "Het staat er 25 jaar op. Ik geef U de kans het er af te doen." De twee dropen af... het kenteken bleef er op.

Het Westen van Nederland heeft zijn Hongerwinter gekend (september '44 - mei/juni '45) en in de bezettingsjaren daarvoor was er geen luxe en geen overvloed maar toch voldoende te eten en werd er veel minder naar Duitsland vervoerd dan men toentertijd dacht. In België en Frankrijk lag dit anders. Er waren reeds in 1941 grote tekorten en kwam er, vooral in de steden, reeds ondervoeding voor. Het meest werden getroffen de gezinnen waarvan de vaders in krijgsgevangenschap in Duitsland verkeerden. Toen het Nederlandse leger in 1940 de wapens moest neerleggen waren de leden hiervan na korte tijd naar huis gezonden. In België was dit anders. De Nazi's dreven - met opzet - een wig tussen de Vlamingen en de Walen. Een deel van de Vlamingen (evenals de Nederlanders) werd na enige weken ook vrijgelaten, de Walen (als de Fransen) bleven in gevangenschap tot het einde van de oorlog.

De vrouwen van de Belgische krijgsgevangen moesten maar zien hoe zij het redden en dit had vooral voor de kinderen gevolgen. De ondervoeding moest bestreden worden. Er was een organisatie gesticht genaamd HIB "Hulp en Informatiebureel voor Oorlogsweduwen en Wezen" met een onderafdeling SKK "Steun aan Kinderen

van Krijgsgevangenen ". Verder was ook in België de Winterhulp opgericht. Zowel de HIB/SKK als de Winterhulp werden in hun streven - iets te doen voor de kinderen - gesteund door het Hof (Koning Leopold III was als krijgsgevangen opgesloten in zijn paleis te Laeken) als het Episcopaat.

"Klaar en net omljnd was de taak: de zwaar getroffen kindertjes van onze krijgsgevangenen te steunen, hun veelal ondermijnde lichaampjes versterken, 'n levensblijheid toveren, een zonnestraal doen doordringen in zoveel droef gesloten kinderhartjes."

De kampen moesten ingericht. Wie beter dan de padvinders en padvindsters zouden deze kampen kunnen organiseren. *"Wie beter dan zij zouden door spel, vermaak en kampeven die kindertjes kunnen helpen?"*.

De organisaties zorgden voor het nodige onderkomen en het voedsel en er werd geen vergeefs beroep gedaan op de Scouts. Reeds in de zomer van 1941 werden de eerste proefkampen gehouden, geheel geleid door padvindsters- en padvindersleiders en oudere verkenners, padvindsters en voortrekkers. Er werd door het VVKS (Vlaams Verbond van Katholieke Scouts) een speciaal instructieboekje uitgegeven: *"Wenken voor het Leiden van Kampen voor niet Scouts"*. Nadat het werk in 1941 succesvol was gebleken werd het in 1942 en 1943 op veel grotere schaal voortgezet en nam ook het Rode Kruis deel. Het overgrote deel van de kampen stond volledig onder leiding van Scouting, dat daardoor veel goede wil kweekte onder alle lagen van de bevolking.

De kampen werden regelmatig bezocht door Prins Boudewijn en zijn broer Albert (de latere Koningen Boudewijn en Albert II, beiden toen Scouts). Geld moest er natuurlijk ook komen en ook vele padvinders en padvindsters - in uniform - rammelden met de collectebussen. Ook die van de Winterhulp. In Nederland, waar de nazi's ook de van Duitsland overgenomen Winterhulp hadden ingevoerd, bleef deze instelling impopulair en negeerde men de collectanten. De Leider van de Nederlandse Winterhulp was zekere Heer Pieck en het motto was: "Geen Piek (=gulden) voor Pieck."

Er konden geen kampen meer gehouden worden toen op 6 juni 1944 de langverwachte Invasie begon en de Geallieerden in Normandië aan land gingen. De verbindingen (wegen en spoorwegen) in België werden zwaar gebombardeerd. En spoedig kwam ook het front steeds dichterbij. Al in september werden grote delen van het land, o.a. Brussel en Antwerpen, verrassend snel bevrijd.

Ook elders was het Belgische Scouting actief. In de kampen voor krijgsgevangenen in Duitsland. Zowel in de Oflags (Offizierslager) als de Stalags (Stammlager) voor de onderofficieren en manschappen, vonden de Scouts elkaar en sloten zich aan een in voortrekkerstammen. Menigeen die vroeger wel eens lid van Scouting was geweest, werd nu weer lid terwijl ook geheel nieuwe leden werden geworven. Het werk werd door de Duitsers niet belemmerd, zo min als in de kampen voor de andere geallieerde krijgsgevangenen.

Op 6 oktober 1942 verscheen een Duitse verordening betreffende verplichte arbeid in Duitsland voor mannen van 18 tot 50 jaar. Duizenden moesten vertrekken en daaronder ook vele Scouts. Ook zij vonden elkaar in de Arbeitslager en sloten zich aan één in voortrekkerstammen. Die stammen werden erkend door de hoofdkwartieren van de diverse Scoutingorganisaties in België en er werden volmachten verstrekt aan de leidinggevend en handboeken gezonden.

Ook in het Verzet zaten Scouts. De ambtenaren, die de te werkstelling in Duitsland moesten regelen, waren veelal "zeer fout". In hun aversie tegen Scouting kozen zij, als het even kon, tegenstanders, bij voorkeur voortrekkers en leiders voor uitzending, zelfs als zij "onvervangbaar" waren. Vele hunner "doken onder" en belandden in het Verzet. Werden zij gepakt dan werden zij of geëxecuteerd of naar de concentratiekampen in Duitsland gezonden. Zelfs daar zochten zij elkaar op en vonden steun in voortrekkerstammen. Hier natuurlijk geen volmachten.

Engeland

In de meidagen van 1940 en nog daarna waren veel Belgen, waaronder hele gezinnen, er in geslaagd. Via Belgische of Franse havens, Zwitserland of Spanje, uit te wijken naar Engeland. Reeds voor mei 1940 bestond er een Belgische Gidsen groep in Londen voor de dochters van het Belgische ambassade/consulair personeel en andere in Londen wonende Belgen. Men had een eigen onderkomen op Eaton Square. Gevluchte Gidsen werden hierin opgenomen. In Londen arriveerden ook Jules van Regenmortel en zijn echtgenote uit Antwerpen. Hij was in zijn stad van herkomst groepsleider van Groep 13 St. Joris, zij groepsleidster van het Vendel 4 St. Joris van de meisjes Gidsen. In Londen troffen zij weer hun Engelse vriend Bill Hayes die tot de Duitse inval de groepsleider was van de "First British Scout Group" in Antwerpen en Jean Nieuwenhuys. In samenwerking met de Britse Scout Association, de Girl Guide Association en het toen in Londen gevestigde Internationale (nu Wereld) Bureau werden door hen alle Belgische padvindsters en Padvindsters in Groot Brittannië geregistreerd. In juli 1941 werd in Londen de Belgische Westminstergroep opgericht gevolgd door een Scoutgroep en een Meisjesvendel in Surbiton bij Kingston (Surrey) waar een Belgian High School was gevestigd. Er volgden er spoedig meer. Daar, waar niet genoeg Belgen waren om een eigen groep te vormen, werden de jongens en meisjes, soms in patrouille verband, ondergebracht in Britse groepen. Het geheel werd overkoepeld door "Het Verbond der Belgische Scouts/Gidsen in Groot Brittannië" onder leiding van Jean Nieuwenhuys. Jules van Regenmortel werd - tot zijn voortijdige dood op 30 november 1943 - Internationaal Commissaris. Zo bestonden er op de Britse Eilanden overigens ook Nederlandse, Noorse en andere "nationale" organisaties van padvindsters en scouts die een toevlucht hadden gevonden op de Britse Eilanden.

Spanningen

De Duitsers kregen gebrek aan metalen en lieten, evenals in Nederland, ook in België beslag leggen op de kerkklokken. De kerken, geleid door het Belgische episcopaat, protesteerden heftig. Dit gaf spanning tussen de bezetter en de clerus. De clerus was een groot beschermer van scouting en de Duitsers namen nu wraak door de

duimschroeven bij scouting vaster aan te draaien. Anderzijds stond de Wehrmacht onder steeds toenemender druk van de Duitse en de Vlaamse SS. Deze konden geen begrip opbrengen voor de "slappe" houding van de Wehrmacht, waardoor het Belgische scouting, tot hun ergernis, nog steeds bestond. Op 6 maart 1943 kwam er een verordening die alle veldspelen, het houden van marsen, het kamperen en bivakkeren en het gebruik van kaart en kompas streng verbod. Bovendien moest voor alle bijeenkomsten, vergaderingen ed. 7 dagen van tevoren, onder het overleggen van het programma, bij de Ortskommandantur toestemming worden gevraagd. In april 1943 volgde toen het verbod op het in het openbaar dragen van de spelkleding. Dit leidde er toe dat het bestuur van de toenmalige (open) BSB (Boy Scouts de Belgique) besloot alle werkzaamheden, behalve die voor de welpen, tot nader order stil te leggen. De andere verenigingen deden dit niet en gingen door, min of meer illegaal dus en veelal zonder de officiële toestemming te vragen. Dat leidde dan weer tot verraad, overvallen en arrestaties. Inmiddels waren al vele oudere verkenners, voortrekkers, padvindsters leiders en leidsters in het verzet terechtgekomen. Wat uiteraard ook slachtoffers eisten.

Wat betreft het uniform verbod had de Duitse Wehrmacht Kommandant een uitzondering gemaakt voor de Koninklijke Groep in Laeken, die zijn bijeenkomsten hield in het park van het Kasteel te Laeken waar Koning Leopold, als krijgsgevangen, met zijn gezin verbleef. Deze groep, opgericht ten behoeve van de Prinsen Boudewijn en Albert, was al voor de oorlog actief. Boudewijn was reeds voor de oorlog als welp geïnstalleerd.

Tegen deze Duitse tegemoetkoming had Koning Leopold bezwaar. Hij wilde voor de groep van zijn zoons geen uitzonderingspositie en dus mocht ook deze van hem niet meer in uniform. Prins Boudewijn, die inmiddels had voldaan aan alle eisen en in november 1943 de verkennersbelofte zou afleggen, was zeer teleurgesteld. Hij wist zijn vader zo ver te krijgen dat deze - alleen voor die installatiebijeenkomst - het uniformverbod even ophief.

Inmiddels hadden de scouts en de padvindsters/gidsen, zich in grote getale aangesloten bij diensten als de Luchtbescherming en het Rode Kruis, of werkten zij in ziekenhuizen e.d. Zij verrichtten hun diensten in uniform, aangevuld met een armband van de desbetreffende dienst. Na het uniform verbod was dit niet meer mogelijk, doch droegen zij bij hun werkzaamheden "burger" shirts, meestal - en bij voorkeur - toch wel kaki met de armbanden en werden de jongens overal, door de korte broek, herkend en erkend als zijnde "de scouts".

Het begin van het einde

In 1943 keerden de kansen voor de tot dan toe schijnbaar onoverwinnelijke Nazi-legers. De Britse Eilanden waren als het ware een groot "vliegtuig moederschip" geworden en zowel overdag als 's nachts denderden de duizenden geallieerde vliegtuigen over Nederland en België op weg naar Duitsland. Iedereen, de Duitsers zowel als de burgerbevolking, was in afwachting van de invasie. Al in september 1943 begonnen de Geallieerden met het bombarderen van bruggen, wegen en vooral spoorwegknooppunten in Frankrijk en België en - in mindere mate - in Nederland.

Op 6 april 1943 vond - overdag - een zware aanval plaats op de spoorlijnen en rangeerterreinen tussen Berchem en Mortsel bij Antwerpen. Jammer genoeg vielen er vele bommen op de woonwijken en waren er duizenden doden en gekwetsten. Ook de padvindsters en padvinders van Antwerpen snelden toe.

"Gekwetsten verzorgen, doden opgraven, stukken menschenlichamen verzamelen en in zagenmeel "verpakken", verhuizen met handkarretjes en vrachtauto's. Een bombardement van even 3 minuten vroeg meer aan drie weken werk! Een reusachtige geld- en kleedercollecte werd ook door de Scouts voor de geteisterden van Mortsel georganiseerd."

In september 1943 volgden weer zware bombardementen op spoorwegknooppunten bij Antwerpen, Hasselt, Luik, Leuven en vele andere plaatsen. Overal verrichtten de scouts hun diensten zij het niet langer in officieel uniform. Toen trad er een stilte in, een stilte voor de storm.

In het voorjaar van 1944 begonnen de Geallieerde luchtmachten met hun voorbereidende luchtoffensief tegen de Duitse verbindingen. In geheel Frankrijk en België behoorden spoorwegknooppunten, wegen, bruggen en vliegvelden tot de te vernietigen doelen. En steeds vielen er wel bommen naast de doelen en werd de burgerbevolking slachtoffer. Inmiddels waren meer en meer oudere verkenners en voortrekkers opgeleid als "hulpbrandwachten". Tijdens een bombardement op Aarschot werd de Leuvense brandweer naar Aarschot geroepen. Plotseling vielen ook in Leuven bommen en ontstonden branden. Het hulpcorps, bestaande uit 49 voortrekkers, dat ter plaatse was gebleven, stond er plotseling alleen voor maar wist het uitbreiden van de brand te voorkomen. Op den duur waren er in Leuven meer dan 250 scouts aan het werk. Inmiddels kregen ook andere plaatsen als het Brusselse Schaerbeek, Mechelen, Gent en vele anderen het zwaar te verduren en overal schoten de scouts, goed georganiseerd, te hulp. Ze deden letterlijk alles, blussen, puin ruimen, mensen uit de puinhopen redden, doden bergen etc. werken in de ziekenhuizen etc. Maar het werd nog erger.

6 juni 1944, D-day.

De langverwachte invasie was eindelijk begonnen en wel in Normandië. Meer dan ooit waren de vliegtuigen actief om de Duitse verbindingen tussen front en achterland te vernietigen. Bombardementen van knooppunten en bruggen bij dag en bij nacht. Laag vliegende jachtvliegtuigen die alles wat bewoog onder vuur namen. De Duitse aanvoer werd, mede door het optreden van de partizanen, danig verstoord. Na enkele weken wisten de Britten, Canadezen en Amerikanen uit het Normandische bruggenhoofd te breken en zwermden zij uit over West-Frankrijk, voorafgegaan door hun luchtmacht. Parijs werd bevrijd door het Franse Verzet, de Amerikanen trokken de Elzas binnen en overschreden de Belgisch/Franse grens in de Ardennen. De Canadezen gingen noordwaarts lang de kust van het Nauw van Calais (Kalis) en de Britten trokken - geheel onverwacht - Brussel binnen.

"Een dag later werden de Antwerpenaren verrast. Zij, die voor hun ramen stonden, op straat liepen of in de tram zaten, zagen plotseling het verkeer toenemen door voorbijrijdende voertuigen met Witte Sterren en mannen in kaki uniformen. Niemand had ze nog verwacht en men moest - met vreugde - constateren dat men - geheel

onverwacht, plotseling was bevrijd".

Een Britse verkenningseenheid stootte ten noorden van Antwerpen zelfs door naar de Belgisch/Nederlandse grens, wat in Nederland Dolle Dinsdag veroorzaakte, toen het gerucht ging dat Breda al was bevrijd. Doch de Britten moesten weer terug. De Duitsers, die in paniek waren teruggetrokken, kregen toen het voordeel dat de geallieerde verbindinglijnen, door de geheel onverwachte, snelle opmars, te lang waren geworden. Alles moest worden aangevoerd van de tijdelijke havens op de Normandische stranden, wat de bevoorrading deed stokken. Daardoor kregen de Nazi's de kans zich te hergroeperen. Zij stabiliseerden het front langs het Albert Kanaal en zij wisten Merksem en Schoten (bij Antwerpen) weer op de Britten te heroveren.

De bevrijding van Antwerpen

De Antwerpse scouts werden als alle andere Sinjoren ook verrast door de plotselinge bevrijding. De dagen daarvoor hadden zij hun diensten al weer in volledig uniform verricht. De Duitsers en de Vlaamse Nazi's zochten toen al een goed heenkomen en hadden wel wat anders aan hun hoofd, dan op scouts in verboden uniform te letten. Toen de Britten zo plotseling in het straatbeeld verschenen, waren zij dus alweer in uniform en konden zij onmiddellijk hun diensten verlenen nu ook aan de Britten, als gidsen etc.

Maar spoedig zouden zij bemerken dat de oorlog nog niet voorbij was. De Duitsers in Merksem, het stadsdeel ten noorden van het Albertkanaal dat zij op de Britten hadden hernomen begonnen op 6 september de stad Antwerpen met kanonnen te beschieten.

"Granaten regenden over het noordelijk gedeelte van de stad en sloegen krakend in. De volksbuurten van Dam en Stuyvenberg werden zwaar getroffen en er vielen veel slachtoffers.

"Het Stuyvenberggasthuis werd haast helemaal door de Antwerpse padvindsters bezet en overgenomen, zelfs de kleinste verkenners maakten zich daar verdienstelijk met de verkeersregeling aan de ingang van het hospitaal."

"Padvindsters werkten als brancardiers en verhuizers. Midden de neerploffende granaten hielpen zij hun medeburgers en heelden hun leed terwijl in het zuidelijk gedeelte der stad vele mensen en ook jongeren zich aan allerlei feestelijke uitpattingen overgaven. Jammer genoeg zijn er ook vele van onze padvindsters en padvindsters op dienst gestorven."

"Tegelijkertijd kwam ook de hulp op gang die aan de evacueerden moest bewezen worden. Sommigen padvindsters en padvindsters hadden zich voorzien van achtergebleven Duitse veldkeukens zodat ze in verschillende scholen, voorbehouden aan de vluchtelingen, de bevoorrading en de bereiding van de eetmalen in handen konden nemen."

De Britten sloegen de Duitsers terug en trokken over het Albertkanaal. Merksem werd weer bevrijd. De padvindsters en padvindsters gingen ook het kanaal over, namen de veldkeukens mee en verzorgden meer dan een maand de burgers waaronder veel daklozen.

Het grootste deel van België was eind september bevrijd. Overal werkte Scouting fantastisch en hier en daar dacht men er over om het normale Scouting werk weer te hervatten, zonder de oorlogswerkzaamheden. Dat dachten ook de Antwerpse Scouts. *"Op 13 October daalde er iets mysterieus uit den hemel en maakte een pleintje meer in Antwerpen. Later bleek het de eerste V2 geweest te zijn want nu beginnen onze Antwerpsche padvindsters al met ervaring en ondervinding over V projectielen te praten."*

Inderdaad, de Duitsers namen eerst Antwerpen onder vuur met de V1 en toen ook nog eens met de veel zwaardere V2.

. "De padvindsters en padvindsters kwamen weer in actie en werkten nauw samen met alle diensten die de bevolking moesten beschermen of helpen. "

"Veel padvindsters zijn gedurende maanden niet meer uit hun uniform geweest. 't Was net of ze den verloren tijd van de Duitse bezetting wilden inhalen. Op alle puinhopen wemelde het van uniformen. Hoe meer wij vroeger (tijdens de bezetting) ook in zake dienstbetoon genegeerd werden en als 't ware onze diensten clandestien moesten aanbieden en verlenen, destemee werden we nu gewaardeerd en kunnen we hier onmogelijk in bijzonderheden treden over het dienstbetoon van de Antwerpse padvindsters en padvindsters tijdens de lange beschieting met V1 en V2 projectielen."

Niet alleen in Antwerpen, maar in heel België waren de padvindsters en padvindsters actief.

"Zij hielpen niet alleen bij de opvang van Nederlandse geëvacueerden, zij trokken zelfs naar Noord-Brabant, tot achter de fronten langs de grote rivieren en de Peel en Maas om ze op te halen en schoten daarbij hun Nederlandse broertjes en zusjes te hulp, die daar ook grote diensten aan de bevolking verleenden."

Belgische Scouts zag men dan ook in de Scout Club, door de Nederlandse padvindsters ingericht in de Frontstad Nijmegen, waar alle padvindsters, die dienden in de Bevrijdingslegers of de hulpverlening, altijd van harte welkom waren. Ook België kende deze Scout Clubs. In Brussel was er één gevestigd in Avenue Louise Laan no 247. Ook daar konden de leden van alle Belgische Scouting organisaties maar ook zij die dienden in de geallieerde bevrijdingslegers, op hun verhaal komen en even alle ellende vergeten.

Het Belgische Scouting werd, in tegenstelling tot het Nederlandse, niet verboden door de Nazi's. Het heeft echter wel te lijden gehad. Maar het kwam verstrekt uit de oorlog. Glad Bincham, de International Commissioner van de Britse Beweging schreef in 'The Scouter', het Britse leidersblad van december 1944.

"We hebben altijd geloofd dat onze broeder padvindsters in de bezette gebieden wel zouden doorgaan, ondanks de moeilijkheden, maar zelfs de grootste optimist onder ons zal nooit de hoop gekoesterd hebben dat tijdens die Nazi-bezetting het ledental zou toenemen. Toch is dit de verbazingwekkende waarheid, wat bewezen wordt door de betrouwbare cijfers die wij zo juist uit België ontvingen. In juli 1939 waren er 17.000 padvindsters in België In juli 1944, na vier jaar onder de neuzen van de Duitsers te hebben geleefd, was het aantal 44.000. Na de bevrijding van België zou het aantal nog drastisch groeien".

Het Belgische Scouting had zich tijdens de Duitse bezetting door inzet en dienstverlening een grote, welverdiende populariteit verworven.

Een Brits gezegde luidt:

"In tijden van oorlog en gevaar richt men zich tot God, de soldaat en de zeeman (en de padvinder). Het gevaar voorbij, worden zij weer gauw vergeten."

Met dank aan NS&GM te Leuven.

© Piet J. Kroonenberg. Amsterdam, 1993 & 2008.

Wie passende illustratie bij dit artikel heeft en deze voor publicatie wil afstaan wordt vriendelijk verzocht zijn plaatjes te zenden aan pkroonenberg@planet.nl